

Tilastokeskukselle

ASIA: Suomen tietokirjailijat ry:n lausunto tilastotuotannon muutoksista

Lausuntopyynnön diaarinumero: TK/2330/00.07/2024, LUKE/2820/07 00 02 00/2024

Suomen tietokirjailijat ry kiittää mahdollisuudesta lausua Tilastokeskuksen valmistelemista muutoksista tilastotuotantoon. Yhdistys edistää suomalaista tietokirjallisuutta, valvoo tietokirjailijoiden tekijänoikeudellisia ja taloudellisia etuja, tukee tietoteosten kirjoittajia sekä edistää jäsentensä ammattitaitoa ja -etiikkaa. Suomen tietokirjailijat ry on Suomen suurin kirjailijajärjestö, joka edustaa yli 3 300 tieto- ja oppikirjailijaa.

Suomen tietokirjailijat ry on huolestunut Tilastokeskuksen Kulttuuri, media ja ajankäyttö -tilastojen lakkauttamisesta. Kyseessä on poikkeuksellisen laaja ja arvokas tietolähde suomalaisesta kulttuuri- ja media-alasta sekä kulttuurin ja median kulutuksesta.

Jos Tilastokeskuksen tuottamat kulttuuri-, joukkoviestintä- ja vapaa-ajan osallistuminen -tilastot lakkautetaan osana valtionhallinnon säästötoimia, luovaa alaa koskevat kulttuuri-, talous- ja elinkeinopoliittiset päätökset eivät voi Suomessa jatkossa perustua tutkittuun tietoon, eikä päätösten vaikutusten arviointia voida tehdä tietoperusteisesti. Tilastoinnin lakkauttaminen on myös huomattavassa ristiriidassa pääministeri Orpon hallitusohjelmassa linjattujen tietoperusteisen päätöksenteon ja tiedolla johtamisen tavoitteiden kanssa.

Asiantuntevien viranomaisten tuottamaa luotettavaa tilastotietoa tarvitaan sekä alan sisällä että alaa koskevassa poliittisessa päätöksenteossa: Tilastokeskuksen tuottamat tilastot luovat perustan luovan alan toimijoiden omaan kehitys- ja seurantatyöhön, ne turvaavat tutkittuun tietoon pohjaavan arvioinnin ja antavat aineksia faktoihin perustuvalla poliittisella päätöksenteolla niin valtion, kunnan kuin kaupunkienkin tasolla. Toista koko toimialan tiedot säännöllisesti kokoavaa toimijaa ei ole.

Kulttuurin, joukkoviestinnän ja vapaa-ajan osallistumisen tilastointia ei tule lakkauttaa. Se olisi hyvin lyhytnäköinen toimenpide kulttuuripolitiikan pitkäjänteisen kehittämisen kannalta.

Kommentit aihealueen 1. Talous ja globalisaatio tilastojen muutoksiin

Kulttuuritilastoinnin lakkauttaminen olisi strateginen virhe työllisyyden, talouskasvun sekä kansallisen kulttuurin kannalta. Kulttuuritilasto kuvaa kulttuurialan tuotantoa, tarjontaa, taloutta, julkista tukea, työvoimaa, koulutusta sekä harrastusta ja kulutusta eri taiteen ja kulttuurin aloilla. Ilman luotettavaa tilastotietoa on vaikea tehdä asiantuntevia päätöksiä kulttuurin tukemisesta. Tilastoja hyödynnetään laajasti myös muussa päätöksenteossa, sopimuksissa ja suunnittelussa sekä tehtyjen toimien vaikutusten arvioinnissa. Kulttuuritilastoinnin lopettaminen veisi Suomen poikkeavaan asemaan muihin EU-maihin nähden. Kaikilla muilla EU-mailla on oma kulttuuritilastointi paitsi Irlannilla, Kyproksella ja Maltalla.

Kulttuuri- ja joukkoviestinnän tilastoinnin kokonaan lakkauttaminen heikentäisi merkittävästi kulttuuripolitiikan tietopohjaa Suomessa. Se myös supistaisi alan toimijoiden, median, tutkijoiden ja kansalaisten tietoresursseja sekä vaikeuttaisi kulttuuripoliittisten päätösten arvioimista ja vaikuttavuuden seurantaa, jotka ovat aivan keskeistä kulttuuripoliittisessa päätöksenteossa.

Tilastot ovat tärkeitä erityisesti poliittisten päätösten ja lainsäädännön näkökulmasta. Tilastot antavat päätöksentekijöille arvokasta tietoa media- ja kulttuurialan rakenteesta ja tilasta. Tilaston lakkauttaminen vähentäisi päättäjien mahdollisuutta tehdä tutkittuun tietoon perustuvia päätöksiä. Esimerkiksi parhaillaan lausuntokierroksella olevassa kulttuuripoliittisessä selonteossa nostetaan yhdeksi toimenpiteeksi kulttuurin tietoperustan vahvistaminen ja sen kattavuuden parantaminen. Samoin hallitusohjelmassa mainitut lukutaidon vahvistamistoimet tarvitsevat tuekseen luotettavaa tietoa median ja kirjallisuuden kulutuksesta.

Vaikka tilastointi ei ole ollut lakisääteistä, Tilastokeskuksen lakisääteinen oikeus saada tietoa on mahdollistanut kattavan tilastoinnin. Yritysten on kilpailullisista ja kilpailuoikeudellisista syistä vaikeampi luovuttaa tietojaan jollekin muulle tilastotoimijalle silloinkin, jos rahoitus tilastointiin saataisiin järjestettyä muuta kautta.

Kommentit aihealueen 3. Yhteiskunta ja yhdenvertaisuus tilastojen muutoksiin

Kulttuuri-, joukkoviestintä- ja vapaa-ajan osallistuminen -tilastoinnin jatkaminen on tärkeää, jotta yhteiskunnallista tietovajetta ei synny. Nämä tilastot tuovat esiin kulttuurin moninaisen vaikutuksen yhteiskuntaan. Lakkauttamisen sijaan olisi suuri tarve huomattavasti tarkemmalle ja laajemmallekin tilastotiedolle.

Tämä todetaan myös juuri nyt lausuntokierroksella olevassa kulttuuripoliittisen selonteon luonnoksessa. Yksi selonteon asettamista tavoitteista on se, että ”vahvistetaan kulttuurialaa koskevan

tietoperustan ajantasaisuutta, kattavuutta ja yhteentoimivuutta sekä parannetaan tiedon hyödynnettävyyttä alan vaikuttavuuden tunnistamiseksi, päätöksenteon pohjaksi ja toiminnan suuntaamiseksi”. Nyt suunnitteilla olevat tilastoinnin leikkaukset ovat vahvassa ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa. Hallitusohjelmatavoitteiden mukaisessa selonteossa kulttuuripolitiikalle asetetaan myös useita tehtäviä, joiden vaikutusten arviointi on mahdotonta, jos Suomessa ei tuoteta jatkossa alasta virallista tilastotietoa.

Kuten muistiossa mainitaan, tilastoja tuotetaan myös Euroopan unionin politiikkatarpeisiin. Kulttuuri on yksi keskeinen aihealue EU:ssa, ja jäsenmaista pyritään tuottamaan vertailukelpoista tilastotietoa. Vaikka luotettavaa ja jäsenneiltyä tietoa kootaan myös esimerkiksi järjestökentällä, se on sirpalemaista ja hyvin toimialakohtaista eikä pysty korvaamaan tilastoviranomaisten tuottamaa ja koko alan yhteiset luvut riippumattomasti kokoamaa tilastoa tai kansalaisten arvostukseen ja ajankäyttöön liittyvien kehityslinjojen tilastoja. EU-jäsenmaiden osalta tiedon tuottajia sitovat myös varsin tiukat säännöt riippumattomuudesta.

Tilastointi ei rajoitu pelkästään kulttuuri- ja media-alan tietopohjaan, vaan sitä hyödynnetään myös koulutuksen ja yhteiskuntasuunnittelun sektoreilla. Esimerkiksi nuorison ajankäytön seuranta on keskeistä oppimistulosten muutosten syvälliselle ymmärtämiselle. Ilman tällaista tilastointia esimerkiksi päätöksenteko kirjastoista ja muista yhteiskunnallisista palveluista ei voisi perustua todellisten tarpeiden tunnistamiseen.

Edellä mainituista syistä yhdistyksemme toivoo, että Tilastokeskus harkitsisi asiaa uudestaan ja päättäisi rahoittaa Kulttuuri-, media- ja ajankäyttötilastoja myös jatkossa.

Helsingissä 20.9.2024

Timo Tossavainen
Puheenjohtaja
Suomen tietokirjailijat ry

Mikko Niemelä
Juristi
Suomen tietokirjailijat ry